

Francesco Borromini i Rim u slikama Franca Tibaldija

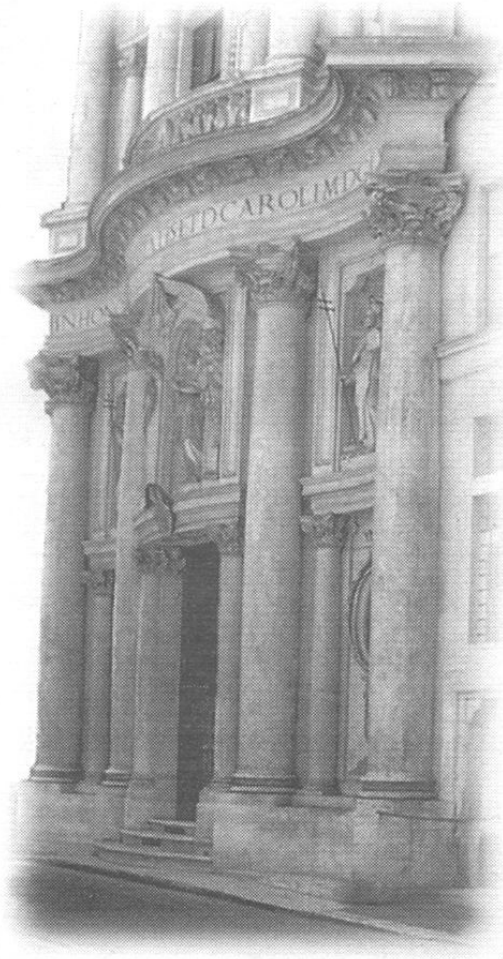
Neiscrpna sloboda izražaja

Ideja o izložbi *Francesco Borromini i Rim u slikama Franca Tibaldija*, potaknuta je proslavom 400. obljetnice Borrominijeva rođenja (1599), uoči jubilarne 2000. Naime, sretna je okolnost što je izložba nastala upravo na ovom mjestu, gdje postoje srodnosti na kontekstualnoj razini, u pogledu fascinacije gradom. Kao što je temeljna tema našeg interesa grad Zagreb, tako je i Tibaldi u ovim djelima bio zaokupljen gradom, Vječnim gradom — Rimom, i to, da budem preciznija, baroknim Rimom 17. stoljeća. Bio je to jedan od najsretnijih trenutaka u povijesti Rima, jer je upravo u to doba definiran velikim dijelom u urbanističkom i arhitektonskom smislu, na onaj način u kojem ga mi danas poznajemo, a čijoj je definiciji i veličini dobrano pridonio i jedan od najvećih arhitekata svoga vremena — genijalni Francesco Borromini.

Borromini kao inspirator ove izložbe i kako nije slučajno odabran. Postoji izrazito jaka dijalektička opreka između Borrominija i drugih velikih arhitekata baroknog Rima. Za razliku od njih, Borromini se ne uklapa u umjetničku ulogu humanističke tradicije. U potrazi za dubljim značenjem Borrominijeva djela prepoznaje se posebnost u njegovoj, na neki način, antiklasičnosti, nepravilnosti i organičnosti. Prema svojem djelu i prema izrazito individualnom uporabi gramatike i sintakse on je iznimka. Možemo slobodno reći da je on ekspresionist i u tom smislu postaje još zanimljiviji, kao svojevrstan avangardist svoga doba. Njegov ekspresionizam shvaćamo kao jednu od vječnih *pragesta* ili *konstanti* čovječanstva u povijesti umjetnosti od antike do danas; naime, riječ je o disparatnim pojmovima — *klasično* i *antiklasično*.

Ne bih ulazila u ikonografsku interpretaciju njegova djela, jer je bibliografija o Francescu Borrominiju odveć opsežna, baš kao što su mnogobrojni spomenici i crkve koje je projektirao. Radije bih obratila pozornost na *intuitivnu komponentu* izraženu u Borrominija, jer je upravo u intuiciji skriven Majstor. Time posredno ukazujem i na Tibaldija, koji je to prepoznao, te je pomoću *umjetničke rekreacije* pokušao rekonstruirati borrominijevsku ideju i nje-

govo promišljanje umjetnosti, osobito arhitekture i skulpture. Stoga na fotografijama prepoznamo arhitektonske znakove i »Gefühle« (*osjećaj*) koji obilježuje Borrominija.

Budući da Borromini veliku pozornost posvećuje detalju, koji cijelu strukturu čini vrlo sugestivnom, a kako je taj znak Tibaldi uočio, velik

broj njegovih fotografija upravo su detalji pojedinih zgrada. Na ovome mjestu dolazimo do veze između arhitekture, kiparstva i samoga prostora, koji se međusobno prožimaju.

Jedan je od lajtmotiva *prožimanje* i istodobno *propuštanje* vanjskog prostora u prostor samog objekta, što se ponajviše zapaža u rubnim zonama fotografije, gdje se narušava čvrsta struktura slike. Tibaldi nastoji na prožimanju vanjskog i unutrašnjeg prostora.

Igrajući se s blagim sfumatom, on postiže učinak kojim svjetlo i strukturu samog objekta ili pojedinog izdvojenog detalja dovodi u sklad, ostvarujući simbiozu između te mekoće i fluidnosti.

Kao što Borromini oslobađa sam objekt (prostor), tako i fotograf oslobađa fotografiju, pomoću sfumata, rasplinjuje je, otvara.

Tibaldi naglašava detalje postižući ritmiziranje konveksnih i konkavnih površina, u kojima prepoznaje barokni dinamizam i ritam, ekspresivnu vitalnost, napetost i energiju nasuprot statičnosti, te snažne horizontale. Tako nam osvješčuje sam smisao Borrominijeve umjetnosti, načinom koji kao da nas podučava ne samo kako gledati nego i kako *doživjeti*.

Ona je lingvistički i morfološki jasno prikazana, prihvatljiva i upravo stoga privlačna. Pomalo neobično, jer je fotograf datost i funkciju podredio baroknim načelima.

Svaka slika ima samo dvije dimenzije, ali je ovdje ipak vizualno dosegnuta i ona treća, potpomognuta u sagledavanju odnosa svijetlih i tamnih *zona, svjetla i sjene*. I Tibaldi, kao i Borromini, naglašava dramatsku snagu uz neiscrpnu slobodu izražaja. Oni osvjedočuju dinamiku baroka, pretvarajući naše povijesne prostore u nešto drugo.

Prava fotografija omogućuje nam da osjetimo i doživimo mjesta na kojima nikad nismo bili.

I onima koji nikada nisu posjetili Rim, ljepota i snaga tibaldijevih fotografija omogućit će da dožive ljepotu toga grada kojoj je toliko pridonio Borromini svojom arhitektonskom vizijom.

Hela Vukadin-Doronja